

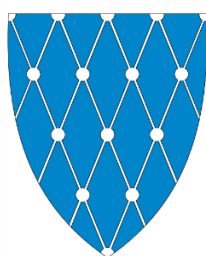

VETERANPLAN FOR FOSEN

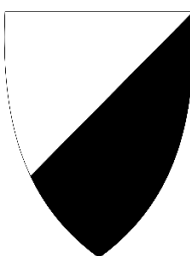
- til beste for veteraner og deres familier

INDRE FOSEN

OSEN

ØRLAND

ÅFJORD

Vedtatt juni 2016, revidert april 2018, revidert april 2022

Innhold

1	Bakgrunn for veteranplan Fosen	2
2	Om arbeidet med planen	3
2.1	Revidering av planen	4
3	Kunnskapsbasis.....	6
3.1	Kunnskap om veteraners levekår	6
3.2	Pilotprosjekt Østerdalen 2011-2014	7
3.3	Fosen-samarbeidet 2013-2017.....	8
4	Fosenkommunenes samarbeid og tiltak	9
4.1	Militært-sivilt samarbeid på Fosen.....	9
4.2	Oppfølging og ivaretagelse av personell og familien	10
4.3	Tiltak	12
5	Anerkjennelse.....	15
6	Verdsette veteranens kompetanse	16
7	Fremover	17
8	Kilder.....	18
	Vedlegg – Kontaktinformasjon.....	19

1 Bakgrunn for veteranplan Fosen

En veteran er en norsk statsborger som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats i andre land, fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren. Denne planens fokus er på veteraner og deres familier før, under og etter internasjonale oppdrag. Planen gjelder for personell i forsvaret, politiet og ulike enheter innen utenrikssektoren.

De siste årene er det fra myndighetenes side viet økt oppmerksomhet til veteraner. Stortingsmelding nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran». Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner (*Veteranmeldingen*) ble fulgt opp av «I tjeneste for Norge. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste» (2011). Målet med handlingsplanen var å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste for Norge, og styrke tverrsektoriell kompetanse og samhandling. I 2014 fulgte videre «I tjeneste for Norge. Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste».

Disse dokumentene legger alle vekt på at Norge har en god helse- og omsorgstjeneste og et godt velferdssystem, men at det likevel er behov for mer kunnskap om den enkelte veterans spesielle situasjon, og at koordineringen av eksisterende tilbud kan bli bedre. Det sivile helsevesenet og Forsvaret har et overlappende ansvar for oppfølgingen av det personellet som faller inn under bestemmelsene i forsvarspersonelloven og dennes regel om ett års oppfølging fra Forsvaret. Det er viktig at helsetilbud fra det sivile helsevesenet og Forsvaret er samordnet. (Regjeringens handlingsplan s.62). Forsvaret har etablert ettårsprogram for å gi god oppfølging ett år etter avsluttet utenlandstjeneste til Forsvarets personell og deres familier og pårørende. Etter dette skal veteraner følges opp av samfunnets ordinære helse- og omsorgstjenester og velferdsfunksjoner. Dette setter høye krav til disse tjenestenes fleksibilitet, rådgivning og veiledning og ikke minst, kompetanseoppbygging.

I regjeringens oppfølgingsplan fra 2014 oppfordres kommuner som har innbyggere som har vært i internasjonal tjeneste å utarbeide en kommunal handlingsplan.

Vi har fått opplyst fra Ørland flystasjon at det bor 538 veteraner på Fosen; 390 i Ørland kommune, 109 i Indre Fosen kommune, 29 i Åfjord kommune og 10 i Osen kommune. Tallene er økende. Vi er kjent med nye internasjonale oppdrag, hvor flere som deltar har bostedsadresse i kommunene på Fosen. Det forventes også økt tilflytting til Fosen som en følge av etablering av kampflyfasen, noe som også kan indikere økning i antall veteraner fram i tid.

Fosenkommunene Ørland, Indre Fosen, Åfjord og Osen har i rådmannsforum besluttet at det er formålstjenlig å utarbeide en felles veteranplan for Fosen, noe som legger til rette for felles innsats, deling av kompetanse, og lik behandling i kommunale tjenester, til gode for alle Fosens veteraner og deres familier.

Ørland kommune i samarbeid med Forsvaret og Fosen Helse IKS har fått mandat av rådmannsforum Fosen å utarbeide veteranplanen.

2 Om arbeidet med planen

Arbeidsgruppen for utarbeidelse av Veteranplan for Fosen har bestått av:

- Marit Knutshaug Ervik, kommunalsjef, Ørland kommune
- Siv Iren Stormo Andersson, kommunalsjef, Bjugn kommune
- Sverre Stai, stasjonsprest, Ørland Hovedflystasjon
- Malin Noem Ravn, forskningskoordinator, Fosen Helse IKS

Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge» for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste har vært et overordnet styringsdokument i arbeidet med Veteranplan for Fosen. I tillegg har Veteranplan for Bergen blitt brukt som inspirasjon og referanse.

Planarbeidet har vært utført i dialog med rådmannsgruppen i Fosen, lederforum for helse og omsorg Fosen og arbeidsutvalget for sivil-militær samhandling i regi Fosen Helse IKS. I planarbeidet er det også gjort et strategisk utvalg av personer som har erfaring og/eller posisjon som er av spesiell relevans for veteranplanen, se nedenfor, som har hatt mulighet til å komme med innspill.

Planarbeidet har inkludert innspill fra brukerrepresentanter fra to hovedgrupper av brukere som vi forventer har noe ulik tilnærming til og forventninger til feltet: Veteraner som har avsluttet aktiv tjeneste m/familie, og forsvarsansatte som er i aktiv tjeneste m/familie. Dette er ivaretatt gjennom at strategisk arena for militært og sivilt samarbeid involverer en lokal representant fra en veteranorganisasjon (NVIO/NROF) og lokal representant fra en arbeidstakerorganisasjon (BFO/NOF).

Framdriften i arbeidet med Veteranplan for Fosen:

- 5. februar 2016 Møte med veteraninspektøren.
- 5. februar 2016 Presentasjon av planarbeidet i rådmannsmøte i Fosen. Beslutning om felles veteranplan fremfor enkeltvise planer for kommunene.
- 17. mars 2016 Orientering om planarbeidet i møte i strategisk arena for Militært-sivilt samarbeid Fosen.
- 18. mars 2016 Orientering om planarbeidet i møte i lederforum for helse og omsorg Fosen.
- 1. april 2016 Utkast til Veteranplan for Fosen.
- 4. april 2016 Utkast Veteranplan for Fosen sendes til et strategisk utvalg som er kontaktet på forhånd:
  - En veteran som har flere utenlandstjenester for Forsvaret, ektefelle og barn
  - En veteran som har flere utenlandstjenester for Politiet, ektefelle og barn
  - Tidligere familiekoordinator Ørland Hovedflystasjon/tidligere rådgiver i Forsvarsstaben/Veteranavdelingen
  - Veteraninspektøren
  - Stabssjef Ørland Hovedflystasjon
  - Ordførere i Ørland og Bjugn kommune
  - Rådmenn i Ørland og Bjugn kommune
  - Lederforum helse og omsorg Fosen
  - Lederforum oppvekst Fosen
  - Strategisk arena for sivil-militær samhandling, inkludert brukerrepresentanter fra veteran- og arbeidstakerforeninger

- Kommuneoverlege i Ørland kommune
- Samfunnsmedisiner i Fosen Helse IKS
- Tverrfaglig forebyggende team i Ørland kommune
- 25. april 2016 Frist på innspill til Veteranplan for Fosen.
- 4. mai 2016 Utkast til Veteranplan for Fosen legges ut til høring på kommunenes hjemmesider, og sendes til det strategisk utvalget som hadde anledning til å komme med innspill.
- 25. mai 2016 Frist høringsuttalelser til Veteranplan for Fosen.
- Juni 2016 Behandling i rådmannsgruppa i Fosen.
- Videre behandling i kommunestyrene i den enkelte kommune.

Veteranplan for Fosen skal ha årlig gjennomgang og oppdatering i strategisk arena for sivil-militær samhandling Fosen. Denne arenaen består av representanter fra kommunene Bjugn og Ørland, Fosen Helse IKS, 132 Luftving Ørland flystasjon, Forsvarets veteran tjeneste, Forsvarets Sanitet, Feltprestkorpsset, Familievernkontoret i Sør-Trøndelag, RVTS Midt-Norge, brukerrepresentanter fra veteran- og arbeidstakerorganisasjonene, NAV Ørland og Forsvarskoordinator.

2.1 Revidering av planen

Veteranplan for Fosen ble første gang revidert etter en gjennomgang og oppdatering i strategisk arena for sivil-militær samhandling på Fosen 30.01.2018. Veteranplanen ble deretter sendt til noen fra det strategiske utvalget som ble brukt i utarbeidelsen av planen, med en høringsfrist på 3 uker, før den ble sendt til Fosen-kommunene for politisk behandling.

Arbeidsgruppen for revidering av Veteranplan for Fosen har bestått av:

- Marit Knutshaug Ervik, kommunalsjef, Ørland kommune
- Kjetil By Rise, kommunalsjef, Bjugn kommune
- Sverre Stai, stasjonsprest, Ørland flystasjon □ Berit G. Wiklund, driftssjef, Fosen Helse IKS
- Sissel Fremstad, rådgiver, Forsvarets veteran tjeneste
- Erling Eriksen, forsvarskoordinator

I revideringen av planen er dokumentet «Grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan» utgitt av Forsvaret og «Veteranplan for Trondheim» gjennomgått for å hente tips og forbedringer. I tillegg til innspill etter at revidert utkast har vært ute til høring til et representativt utvalg.

Følgende endringer er tatt med i revideringen:

- Erfaringer fra Fosen-samarbeidet 2013-2017 – nytt kap. 3.3
- Omtale av flere tjenestetilbud i kap. 4.2 og konkretisering av tiltak i kap. 4.3
- Etablering av arbeidsgruppe for den årlige markeringen 8. mai for veteraner i Fosen i kap. 5.
- Totalforsvarskonseptet skal styrkes, og derigjennom det militære forsvaret og den sivile beredskapen. Dette er kort omtalt i kap. 6.
- Bildene som er brukt i revidert utgave er gitt av Ørland flystasjon, foruten bilde på forsiden som er hentet fra Ørland kommune sitt billedarkiv.

Revidering i 2022

Veteranplan for Fosen skulle revideres i 2020, men dette arbeidet ble utsatt på grunn av koronapandemien.

Arbeidsgruppa for arrangementet for 8. mai 2022 er orientert om at det pågår et større arbeid nasjonalt som gjelder veteranplaner. Lokale veteranplaner skal sees i en større sammenheng og mulig inngå i andre planer. Derfor er revideringen av planen i 2022 av mindre omfang. Antallet veteraner er oppdatert med siste tall, Afghanistan-undersøkelsen 2020 er omtalt, ellers er det gjort små endringer som layout og oppdatering av navn.

Arbeidsgruppa for enkel revidering av planen i 2022 har bestått av:

- Karin Størseth, Enhetsleder Familiehelse, Ørland kommune
- Randi Rye, NVIO
- Sissel Fremstad, rådgiver, Forsvarets veteran tjeneste
- Heidi Selnes Solem, Familiekoordinator, Ørland flystasjon

3 Kunnskapsbasis

3.1 Kunnskap om veteraners levekår

Rapport om Veteraners Levekår (SSB 2013) baserer seg på en utvalgsundersøkelse blant personer som har tjenestegjort i utlandet for Forsvaret eller Politiet. Rapporten beskriver sentrale levekårsindikatorer og sammenligner med referansegrupper fra Statistisk sentralbyrås ordinære levekårsundersøkelser.

Stort sett vurderer veteranene tjenesten i utlandet som positiv, men opplevelsen av hvordan de blir møtt av samfunnet ellers er noe mer negativ. Ut ifra undersøkelsen konkluderes at veteraner er en gruppe med høy grad av deltakelse på arbeidsmarkedet sammenlignet med referansegruppene. Sykefraværet er omtrent det samme som referansegruppen. Den høye yrkesaktiviteten er en sentral årsak til at veteraner i hovedsak har høye inntekter. Undersøkelsen viser også at veteraner har minst like god fysisk og psykisk helse som referansegruppen. Videre at veteraner er aktive sosiale personer med gode nettverk av venner og personer de kan stole på.

Afghanistan-undersøkelsen fra 2012 er en tverrsnittsundersøkelse av militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan i perioden 2001-2011. Spørsmålene i undersøkelsen var knyttet til psykisk helse. Undersøkelsen viser at de fleste av afghanistan-veteranen har god psykisk helse i gjennomsnitt fire år etter hjemkomst fra Afghanistan, men også at en andel har psykiske helseplager på samme tidspunkt. Nivået av helsesvikt er lavere enn i en tidligere norsk undersøkelse av Libanonveteraner (UNIFIL-undersøkelsen), og også lavere enn hovedtendensen i utenlandske studier av veteraner fra krigene i Afghanistan og Irak. En liten gruppe har psykiske eller fysiske skader som følge av tjenesten. Høy grad av belastning øker faren for stressplager etter hjemkomst. Utenlandstjeneste gir risiko for psykososialt stress hos familien som kan føre til psykiske problemer. Stressreaksjoner kan føre til konflikter i parforhold og tilpasningsproblemer etter hjemkomst. Et annet funn er at Afghanistan-undersøkelsen viser at en andel har et alkoholforbruk som defineres som risikofyllt eller skadelig. Undersøkelsen viser imidlertid at en stor andel av de som har vært med i undersøkelsen opplever utenlandstjenesten og erfaringene som positive.

Afghanistan-undersøkelsen fra 2020

I 2020 ble det gjennomført en ny undersøkelse av psykisk helse blant norske soldater som har tjenestegjort i Afghanistan. I den nye undersøkelsen er det sammenlignet psykiske helseplager mellom 2012 og 2020, hos dem som har deltatt i begge undersøkelsene. Dette gjør det mulig å se på endringer i forekomst av psykiske helseplager og stressymptomer over tid.

Hos de som rapporterte om psykiske helseplager (10,4 %) var det en stor overhyppighet av kroppslige helseplager. Både kroppslige og psykiske helseplager var tydelig knyttet til belastning i tjenesten. Dette viser at helsepersonell må være oppmerksom på, og følge opp, kroppslige helseplager.

Det var en betydelig overhyppighet av psykiske helseplager blant de som sluttet etter tjenesten i Afghanistan, sammenliknet med de som fortsatte i Forsvaret. Mulige forklaringer på dette kan være at stadig tjeneste i Forsvaret øker tilgang på sosial støtte fra kollegaer som også har tjenestegjort i Afghanistan, eller at videre ansettelse gir lavterskel tilgang på militære helsetjenester med spesialisert kompetanse på helseutfordringer knyttet til tjeneste i internasjonale operasjoner. Det er også mulig at enkelte sluttet i Forsvaret fordi de hadde psykiske helseplager.

For de fleste psykiske helseplagene økte forekomsten mellom de to måletidspunktene. Dette betyr at de psykiske helseplagene ikke er kortvarige, men at de tvert imot kan øke med tiden. Undersøkelsen viste ingen sammenheng mellom alder eller kjønn knyttet til psykiske helseplager.

Hele Afghanistan-undersøkelsen 2020 kan leses her:

<https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/publikasjoner/afghanistan-undersokelsen-2020>

3.2 Pilotprosjekt Østerdalen 2011-2014

Pilotprosjekt Østerdalen har vært et samarbeid mellom Forsvaret og kommunene Elverum og Åmot for å utvikle og prøve ut modeller for:

- Samarbeid mellom Forsvaret og kommunen slik at den enkelte veteran tilbys nødvendig helsehjelp, og at denne hjelpen er helhetlig og kunnskapsbasert og gis på riktig omsorgsnivå.
- Oppfølging av veteranenes nærmeste familie gjennom samarbeidsavtale mellom Forsvaret, kommunens hjelpeapparat og regionale støtteapparat, så som det lokale familievernkontoret.
- Samarbeidet mellom Forsvaret, kommunene og Arbeids- og velferdsetaten med formål å yte tilpasset og tilrettelagt bistand og oppfølging med sikt på å komme i arbeid

I sluttrapporten konkluderes det med at strukturer og ordninger rundt veteraner må ivareta:

- At tjenesteytere i og utenfor helsetjenesten har tilstrekkelig kompetanse for å utøve sine oppgaver
- At feltets aktører evner å samhandle på en effektiv måte
- God koordinering av tiltak som rettes mot veteranen og veteranfamilien
- At fokus på stresshåndtering og forebygging av stressrelaterte lidelser hos veteranen og veteranfamilien forsterkes
- At det igangsettes forskning rettet mot familieområdet med utgangspunkt i norske forhold

Videre står det i sluttrapporten at dette kan ivaretas ved å:

- Etablere og forankre regionale fagnettverk med basis i RVTsene (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) med ansvar for formidling (kompetanseheving), faglig støtte og programutvikling innenfor området.
- Utvikle kommunen som tjenesteleverandør når det gjelder ivaretagelse og oppfølging av veteranen og den familie. Barnehage, skole, helsestasjon, PP-tjeneste og barnevern må gis tilstrekkelig kompetanse gjennom kursing blant annet fra RVTsene. Det etableres hensiktsmessige samarbeids- og samhandlingsordninger mellom kommunene og Forsvaret. BUFetat gis en mer aktiv rolle når det gjelder oppfølging av forsvarsfamilier.

I sluttrapporten for Pilotprosjekt Østerdalen konkluderes det altså med at strukturer og ordninger rundt veteraner må ivaretas. Av dette kan vi lære at det er viktig med å utvikle kommunale tjenester

og fagnettverk på Fosen, lokalt og nasjonalt rettet mot veteranens utfordringer. Slik at man kommunalt understøtter Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge».

3.3 Fosen-samarbeidet 2013-2021

På Fosen er det lang tradisjon for militært-sivilt samarbeid, samtidig som det også i perioder har vært sårbart og personavhengig. Gjennom etablering av ny kampflybase på Ørland i 2012 med samling av flere militære enheter, og større tilflytting og flere med tilknytning til Forsvaret, ble det aktuelt å formalisere militær-sivil samhandling i Fosen. Samarbeidet ble derfor forankret gjennom intensjonsavtale i 2015 som er nærmere omtalt i planens kapittel 4.

Tiltakene for Fosen som er beskrevet i kapittel 4 er gjennomført, med unntak av fagdager i 2020 og 2021 som ble avlyst på grunn av koronapandemien.

Veteranmarkeringen 8. mai 2020 ble avlyst, mens det ble en digital markering 8. mai 2021.

4 Fosenkommunenes samarbeid og tiltak

Ifølge Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge» har kommunene en sentral rolle i veteranarbeidet, og det anses at det er på det kommunale nivået at utfordringene er størst. Flere innbyggere i Fosenkommunene har gjennom sin innsats i utenlandstjeneste utsatt seg selv for tunge belastninger. Slike opplevelser kan føre til utfordringer i etterkant av tjenesten. Det gjelder både for tjenestegjørende og for deres familier og pårørende, som her anses å være en del av oppdraget. Familie og pårørende kan oppleve bekymring og usikkerhet, og de tar belastningene som er hjemme. Erfaring viser at det går bra med de fleste veteraner, noen få sliter og enda færre blir syke.

Veteraner og deres familier og pårørende med behov for helsetjenester kan altså variere og være svært ulike.

4.1 Militært-sivilt samarbeid på Fosen

Et godt samarbeide mellom militære og sivile aktører er en forutsetning for å kunne tilby veteraner og deres familier så gode tjenester som mulig. I regi av Fosen Helse IKS har sentrale aktører på Fosen formalisert samarbeidsrelasjoner, og utviklet samarbeidsmodeller for militær-sivil samhandling på nye områder. Intensjonen er å etablere, vedlikeholde og videreutvikle velfungerende samarbeid mellom militære og sivile tjenester for bedre å identifisere og møte behovene til den forsvarsansatte, veteraner, deres familie og lokalsamfunnet.

Det etablerte militær-sivile samarbeidet kan anses som et av de viktigste tiltakene Fosenkommunene gjør med tanke på veteranarbeidet. Samarbeidet ligger også til grunn for de ytterligere tiltakene Fosenkommunene har utviklet for veteraner, og vil sikre grunnlag for stadig utvikling av nye og bedre tjenester.

I Militært-sivilt samarbeid på Fosen foregår samhandlingen mellom militære og sivile aktører på to gjensidig avhengige nivå: Et overordnet, strategisk nivå og et tjenestenivå. Dette samarbeidet er nedfelt i en intensjonsavtale, signert i juni 2015 av Veteraninspektøren, sjef 132 Luftving Ørland flystasjon, sjef Forsvarets Sanitet, leder RVTS-Midt, daglig leder Familievernkontoret i Sør-Trøndelag, daglig leder i Fosen Helse IKS, rådmann i Bjugn kommune og rådmann i Ørland kommune.

På overordnet og strategisk nivå foregår samarbeidet i en strategisk arena. Strategisk arena gjør sitt arbeid i dagssamlinger, og møtes 3-4 ganger i året. Strategisk arena for militært-sivilt samarbeid Fosen koordineres av Fosen Helse IKS, og har representanter fra Ørland kommune, Forsvarets veteraner, 132 Luftving Ørland flystasjon, Forsvarets sanitet, Feltprestkorpsset, Familievernkontoret i Sør-Trøndelag, RVTS Midt, NAV Ørland og Forsvarskoordinator.

Arbeidet på denne arenaen er blant annet å sørge for at forutsetningene for samarbeid i tjenestearenaene er på plass, og at de som deltar fra både militær og sivil side blir gitt et mandat som gir muligheter for tjenesteutvikling innenfor gitte rammebetingelser. Oppgaver i denne arenaen er også å håndtere samarbeidet på et overordnet nivå, sørge for å iverksette nye tjenester ved behov, samt å bistå ved samarbeidsutfordringer som måtte oppstå. Hovedmålet til denne arenaen er altså å legge til rette for at tjenestesamarbeidet fungerer, samt å fungere som direkte forbindelse inn til respektive ledelsesnivå i alle sektorene/sikre forankring.

På tjenestenivå skal konkrete tjenester spisses og videreutvikles gjennom samarbeide mellom militære og sivile aktører, og sørger slik for effektive tjenester som møter behovene til veteraner og forsvarsfamilien. Det skal være tydelig hvem brukerne skal forholde seg til og tjenestene skal være sømløse.

Den Strategiske arenaen har satt ned et arbeidsutvalg, AU – bestående av representanter fra Ørland kommune, Forsvaret ved 132 Luftving, Forsvarets veteran tjeneste, Fosen Helse IKS og Forsvarskoordinator, som møtes annenhver måned.

På tjenestenivå er seks aktiviteter foreløpig identifisert, planlagt og iverksatt:

- Rask psykisk helsehjelp - tilpasset forsvarsansatte/veteraner og familier. □ Kompetanseoppbygging, samarbeid med RVTS-Midt og Modum bad
- Samarbeid mellom Forsvarets familiekoordinator, Familievern og aktuelle kommunale og interkommunale instanser.
- Samarbeid og informering: Skole, oppvekst og helse (etablert kommunikasjonsarena mellom 132 Luftving og kommunene som for eksempel internasjonale oppdrag).
- Samarbeid mellom Feltprestkorps og Ørland og Bjugn menigheter
- Samarbeid for kompetanseoverføring fra Spesialisthelsetjenesten ved Fosen Helse IKS/Fosen DMS til leger i Forsvarets sanitet.

Disse samarbeidstjenestene inngår som del av Fosenkommunenes veteranarbeid.

4.2 Oppfølging og ivaretagelse av personell og familien

I mars 2016 etablerte kommunene Ørland og Bjugn i samarbeid med Ørland flystasjon og Fosen Helse IKS en informasjons- og kommunikasjonsarena med mål om jevnlig og gjensidig informasjonsutveksling mellom Ørland flystasjon og kommunene. Fosen Helse IKS ivaretar de øvrige Fosenkommunenes interesser i denne sammenhengen, og har etablert informasjonskanaler inn i hver enkelt kommune. Fokuset har vært på informasjon og kunnskap om internasjonale oppdrag sett i et familieperspektiv, og på denne bakgrunn behov for kompetanse i kommunale tjenester. Informasjons- og kommunikasjonsarenaen vil aktiveres to ganger i året.

I de kommunale tjenestene er fastlegen en nøkkelperson, og fastlegens engasjement og kompetanse omkring belastninger og senvirkninger ved utenlandstjenester er viktig. For noen kan oppfølging fra fastlege være tilstrekkelig, eventuelt kan fastlegen henvise til spesialisthelsetjenestene.

Alle Fosenkommunene har psykiatri- og rustjeneste som er et gratis lavterskeltilbud, hvor det ikke er nødvendig med henvisning fra lege. Tjenesten tilbyr samtaler som kan være nyttige for veteraner og deres familier og pårørende. For denne type tjenester kan det tas kontakt med den kommunen man bor og oppholder seg.

«Rask psykisk helsehjelp» i regi Fosen Helse IKS er et gratis lavterskeltilbud som gir direkte hjelp uten henvisning fra lege. Målet er at folk skal få et tilbud innen en til to uker. Behandlingen baserer seg på veiledet selvhjelp og kognitiv terapi som er en veldokumentert behandlingsmetode for psykiske lidelser. Tjenesten skal blant annet bidra til forebygging og behandling av angst- og depresjonsproblemer på et tidlig tidspunkt, og til å mestre eget liv. Rask Psykisk Helsehjelp er et tilbud for hele befolkningen, men ansatte i Rask Psykisk Helsehjelp skal kurses i veteranrelaterte utfordringer, og dermed ha relevant kompetanse også spesielt rettet mot forsvarsansatte/veteraner og deres familier. De vil også kurses spesielt i pårørendeproblematikk.

Problemer som oppstår hos en veteran vil raskt påvirke hele familien, både barn og voksne. Det er derfor viktig at hjelpetjenestene har et familie- og nettverksfokus. Overgangen fra utenlandstjeneste til hjemmelivet er ofte vanskelig og krevende for alle parter. I tillegg kan veteraner med store traumer skape store utfordringer for familielivet. Dette er utfordringer som kan komme lenge etter

avsluttet utenlandstjeneste. Familievernkontoret i Sør-Trøndelag kan være et sted å henvende seg dersom problemer oppstår. For enkelte kan det være nyttig å kontakte dem før utreise. Hensikten kan da være å avklare forventninger i familien før utreise. Familievernkontoret i Sør-Trøndelag har utekontor på Brekstad 1-2 ganger per måned. Dette er et tilbud for alle Fosenkommunene.

Fosenkommunene har ulike familietjenester knyttet til helsestasjonen som kan benyttes. For denne type tjenester kan det tas kontakt med den kommunen man bor og oppholder seg.

Fosen barnevernstjeneste er en hjelpetjeneste og eller ressurs for familiene. Fosen barneverntjeneste deltar i forebyggende og koordinerende arbeid rundt familier på hele Fosen og kan være et rådgivende organ i tillegg.

Forsvarets veteransenter er et tilbud til alle veteraner og deres familier. Senteret kan benyttes både før, under og etter utenlandstjeneste og har flere tilbud. Senteret ligger på Bæreia utenfor Kongsvinger.

Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO) er en interesseorganisasjon som har etablert kameratstøtteamarbeid som driver et omfattende, frivillig, forebyggende arbeid blant veteraner som sliter, og deres pårørende. NVIO har kontaktpersoner som bor på Fosen.

Når det gjelder barn som sliter på grunn av at en av foreldrene er i utenlandstjeneste, kan det viktigste bidraget fra kommunen være å se og støtte disse barna da de kan få belastninger som kan forstyrre trygghet og konsentrasjon i hverdagen. Noen ganger kan det også gi endret adferd hos barnet. Det er derfor viktig at foreldre orienterer barnehageansatte og lærere, slik at de kan være oppmerksomme på eventuelle belastninger eller endringer hos barnet. Pedagogisk-Psykologisk tjeneste (PPtjenesten) som er en støttefunksjon for barnehager og skoler kan benyttes for best å imøtekomme det enkelte barns behov.

Skolehelsetjenesten benyttes av større barn som samtalepartner om problemer de sliter med. Denne tjenesten har lav terskel og stor tillit hos elevene. Det er viktig at skolehelsetjenesten har nødvendig kompetanse og tid for disse barna, og at de har god kunnskap om eventuelle belastninger elever kan ha knyttet til foreldrenes innsats i utenlandstjeneste.

Veteranplan for Fosen legger vekt på viktigheten av å styrke kompetansen knyttet til utenlandstjeneste for veteraner og deres familie, til kjernepersonell i kommunene som fastlegene, helsesøster, skolehelsetjenesten, psykiatri- og rustjenesten, PP-tjenesten, tro og livssyn og NAVkontorene. Kommunene må jobbe tverrfaglig, spesielt når det gjelder barn, hvor helse og oppvekst må benytte kompetansen til det beste for barnet. Det er viktig å koordinere tjenestene, slik at brukerne opplever tjenestene som helhetlig.

På grunn av at de fleste veteraner og deres familier per i dag er bosatt i Ørland kommune, vil Ørland kommune kunne ta spesielt ansvar for å heve kompetansen til sitt nøkkelpersonell gjennom for eksempel kurs i regi av fagnettverk under ledelse av RVTS (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging), hvor også de andre Fosenkommunene inviteres til deltakelse. Dette nøkkelpersonellet vil sitte med erfaringer og kompetanse som kan nyttiggjøres de andre kommunene. Følgende ressurspersoner i de ulike tjenesteområder kan kontaktes av andre kommuner:

- Kommuneoverlege
- Ledende helsesykepleier
- Fagledere rus- og psykiaritjenesten
- PP-tjenesten

- Diakon
- Rådgiver NAV
- Interkommunal kommunepsykolog, Fosen Helse IKS
- Rask psykisk helsehjelp, Fosen Helse IKS

4.3 Tiltak

I følge regjeringens Handlingsplan - I tjeneste for Norge, oppfordres kommunene i sine planer å legge vekt på kompetanseheving, forpliktende samarbeid mellom relevante aktører og ivaretagelse av målgrupper som har behov for ulike tilbud. Fosenkommunene har utarbeidet tiltak for å imøtekomme dette som det er redegjort for nedenfor.

Informasjon

<p>Legge Veteranplan for Fosen synlig og tilgjengelig på hjemmesidene til Fosenkommunene og Fosen Helse IKS, og på kommunenes intranett.</p> <p>Dette for å sørge for informasjon til veteraner og deres familier, og til ansatte i barnehage og skole, i helse-, familie-, velferds- og omsorgstjenester.</p>	<p>Ansvarlig: Arbeidsutvalget</p> <p>Tidsfrist: 01.05.2022</p>
<p>Informasjons- og kommunikasjonsarena for Ørland flystasjon, Ørland kommune og Fosen Helse IKS.</p> <p>Dette for å ha jevnlig og gjensidig informasjonsutveksling mellom flystasjonen og kommunene.</p> <p>2 møter per år</p>	<p>Ansvarlig: Arbeidsutvalget</p>

Kompetanse

<p>Fagdag med mål om økt kunnskap om veteraner og deres familier til ansatte i skole, barnehage, helse-, familie-, velferds- og omsorgstjenester.</p> <p>8. mai inviteres personell fra Ørland flystasjon, ansatte i Fosenkommunene og andre forsvarskommuner til fagdag.</p>	<p>Ansvarlig: Arbeidsutvalget</p>
---	-----------------------------------

<p>8. mai i 2022 havner på en søndag. Det er krig mellom Russland og Ukraina. Arbeidsutvalget velger derfor å ha større fokus på å feire Frigjøringsdagen med et program for familien på dagtid og veterantreff på kvelden.</p>	
---	--

Forpliktende samarbeid

<p>Rask psykisk helsehjelp</p> <p>Gratis lavterskeltilbud som gir direkte hjelp uten henvisning fra lege. Behandling som baserer seg på veiledet selvhjelp.</p>	<p>Ansvarlig: Fosen Helse IKS</p>
<p>Nav har egen veterankontakt på Fosen.</p>	<p>Ansvarlig: NAV-leder Ørland</p>
<p>Alle Fosenkommuner har sin veterankontakt for å lette tilgangen for veteraner og deres familier til kommunene, som deres primære tjenesteyter, samt andre aktører innenfor veteranområdet.</p> <p>Det skal utarbeides en rollebeskrivelse av oppgaver for veterankontaktene.</p>	<p>Ørland kommune: Stina Skavdal Åfjord kommune: Trond Rune Forfot Indre Fosen kommune: Berit Ramdal Osen kommune: Roar Leirset</p>
<p>Strategisk arena for militært-sivilt samarbeid med representanter fra Fosen Helse IKS, Ørland kommune, 132 luftving Ørland flystasjon, Forsvarets veteran tjeneste, Forsvarets sanitet, Feltprestkorpsset, Familievernkontoret i Sør-Trøndelag, RVTS Midt, NAV Ørland og Forsvarskordinator.</p> <p>1-2 møter per år</p>	<p>Ansvarlig: Fosen Helse IKS</p>
<p>Arbeidsutvalg satt ned av strategisk arena med representanter fra Fosen Helse IKS, Ørland kommune, Forsvaret ved 132 Luftving, Forsvarets veteran tjeneste og Forsvarskordinator.</p>	<p>Ansvarlig: Fosen Helse IKS</p>

Anerkjennelse

Ørland kommune ønsker å vise anerkjennelse til veteraner i Fosenkommunene.

8. mai inviteres veteraner til et fast årlig arrangement på Ørland kultursenter.

Ansvarlig: Ordfører

5 Anerkjennelse

Anerkjennelse betyr mye for alle som har vært ute i risikofylte oppdrag på vegne av Norge, og likeledes for deres familier og pårørende jfr Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge». Markering av frigjørings- og veterandagen 8. mai er innført som synlig uttrykk for samfunnets anerkjennelse.

Alle veteraner i Fosen inviteres til årlig markering 8. mai på Ørland, hvor ordfører i Ørland kommune er vertskap. Markeringen vil inneholde faglige og kulturelle innslag, og avsluttes med middag. Ørland kommune er ansvarlig for arrangementet i samarbeid med Ørland flystasjon.

Det skal etableres ei arbeidsgruppe hvor målet med arrangementet er at markeringen også kan bli et møte mellom generasjoner. Deltakere i arbeidsgruppen vil bestå av ordfører i Ørland kommune som er vertskap, representant fra Forsvarets veteranjeneste, representant fra kommunal organisasjon og NVIO.

I følge Regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge», så anses også samfunnets kunnskap om hva et risikofylt internasjonalt oppdrag innebærer, og hvilken unik kompetanse et slikt oppdrag gir, også en viktig anerkjennelse. I oppfølgingsplanen er det lagt vekt på at det er viktig for veteranen å få god informasjon om støtteordninger og behandlingstilbud, og bli møtt med kunnskap og kompetanse i offentlig sektor. I «Veteranplan for Fosen» foreligger konkrete tiltak for å styrke kompetansen innen helse-, familie- og velferdstjenester i Fosenkommunene. Kommunene i Fosen ønsker gjennom denne planen og de tiltak som er skissert å vise sitt samfunnsansvar ved å etablere et velfungerende samarbeid mellom militære og sivile tjenester for bedre å identifisere og møte behovene til veteraner, deres familie og lokalsamfunnet. I så måte er «Veteranplan for Fosen» ment som en anerkjennelse av veteraners deltakelse i internasjonale oppdrag, og for deres familier og pårørende.

6 Verdsette veteranens kompetanse

De aller fleste veteraner har opplevd at erfaringene fra utenlandstjenesten har gitt dem en positiv personlig vekst og utvikling, og økt kompetanse på ulike fagfelt. Kompetanse innen beredskap og katastrofer er et område som mange veteraner er erfarne på. Videre har de opparbeidet kompetanse på kulturmøter. Denne kompetansen kan benyttes i opplæringsaktiviteter. Veteraner må ses som de ressursene de har potensiale å være for sivilsamfunnet.

Ørland kommune vil i samarbeid med veteranorganisasjonene legge til rette for at veteranene kan etablere en kommunal veterangruppe i Fosen. Her kan diakon være behjelpelig. Det er viktig å skape arena/nettverk for veteranene og deres familier/pårørende. Dette er viktig både i et forebyggende perspektiv, og viktig for veteraner som ikke er i aktiv tjeneste. Diakon får ansvaret for etablering og drift av gruppen. I tillegg til det sosiale fellesskapet gruppen kan tilby, kan også gruppen være en base for å hente kompetanse til opplæring i Fosen. Dette vil representere en ressursbase for Fosenkommunene. Her kan kommunene ta kontakt når det gjelder flyktningsarbeid og kulturforståelse, der veteraner anses å kunne ha en særskilt kompetanse gjennom sin internasjonale erfaring.

Ørland kommune vil videreutvikle samarbeidet med forsvaret der ansvarlig for beredskap i kommunen er pådriver for gjensidig personellutveksling på øvelser og opplæringsaktiviteter. Totalforsvarskonseptet skal styrkes nasjonalt, noe som omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom sivil og militær side. Som en følge av endringene i det sikkerhetspolitiske bildet, er det behov for å fornye og styrke det sivile samfunnets støtte til forsvaret og å styrke samfunnskritiske funksjoner.

På bakgrunn av foreliggende plan vil Fosenkommunene og Fosen Helse IKS gjøre Veteranplan for Fosen lett tilgjengelig for veteranene og deres familier, slik at de er oppmerksomme på kommunenes tilbud, kompetanse og ordninger. Veteranplan for Fosen vil bli lagt på hjemmesidene til Fosenkommunene og Fosen Helse IKS.

7 Fremover

Veteranplan for Fosen er utarbeidet for å bedre ivareta dagens og fremtidens veteraner på Fosen. Per i dag er det veteraner i alle Fosenkommunene, og det forventes at Fosen får flere veteraner fram i tid på grunn av flere internasjonale operasjoner. Foreliggende plan gjelder for personell og dennes familie fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren - før, under og etter utenlandstjenesten. Planen har et familieperspektiv, og det anses at veteranens familie er en del av utenlandsoppdraget.

Samarbeid og kommunikasjon mellom forsvar og sivilsamfunn ligger til grunn for tjenesteutviklingen og tiltakene i denne planen. Det er et viktig mål for Fosenkommunene å vedlikeholde og videreutvikle en velfungerende militær-sivil samhandling til gode for forsvarsansatte, veteraner og deres familier. Dette samarbeidet er en pågående prosess.

Veteranplan for Fosen vil gjennomgås og revideres årlig i Strategisk arena for militær-sivil samhandling Fosen, i takt med kommunal kompetanseheving og tjenesteutvikling. Det strategiske samarbeidet mellom militære og sivile aktører, samt følgeforskning som gjennom brukerundersøkelser vil avdekke veteraner og deres familiers ønsker og behov fremover, og vil ligge til grunn for videre revidering av planen.

8 Kilder

Departementene 2011. I tjeneste for Norge. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste (2011-2013).

Departementene 2014. I tjeneste for Norge. Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste (2014-2017).

Forsvarets sanitet 2012. Undersøkelse av psykisk helse hos norsk militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan 2001-2011.

Forsvaret. Grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan.

Meld. St. 14 (2012-2013). Kompetanse for en ny tid. Statistisk sentralbyrå: Veteraners Levekår – Forsvars- og politipersonell som har deltatt i internasjonale operasjoner (2013).

Pilotprosjekt Østerdalen 2014. Sluttrapport. (Upublisert dokument)

Veteranplan for Bergen 2015. I tjeneste for Norge – med bosted i Bergen. – Hvordan skal Bergen kommune hedre, ivareta og nyttiggjøre seg soldater som har vært i operativ utenlandstjeneste?

Veteranplan for Trondheim – i tjenesten for Norge med bosted Trondheim, 2015.

Vedlegg – Kontaktinformasjon

Indre Fosen kommune	74 85 51 00
Osen kommune	72 57 82 00
Ørland kommune	72 51 40 00
Åfjord kommune	72 53 23 00
Fosen barnevernstjeneste	73 85 29 50
Familievernkontoret i Sør-Trøndelag	73 99 05 00
RVTS Midt-Norge	72 82 20 05
Rask psykisk helsehjelp, Fosen Helse IKS	97 96 96 20
NAV	55 55 33 33
NVIO Fosen	72 52 76 76
Forsvaret – Veteranen (kontortid 0800-1500)	80 08 50 00
Kameratstøttetelefon (etter kontortid)	80 04 85 00
Forsvarets veteransenter (døgnåpen)	62 82 01 00
Se også kontaktinformasjon på: https://forsvaret.no/tjeneste/veteraner/veteranorganisasjoner	